

ισχυρά και αποτελεί, ως εἴρηται, διὰ τὰς συνθήκας μας μίαν σπουδαίαν κοινωνικὴν ἀρχήν. Ἀπόδειξις τούτου εἶνε καὶ ἡ παρατηρηθεῖσα ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ τινων τῶν «ἠνωμένων» ἐκμετάλλευσις τῆς λαϊκῆς αὐτῆς ἀντιπαθείας κατὰ τοῦ παλαιοκομματισμοῦ, ὅπως στηρίζουν καὶ ἐπ' αὐτῆς ἀκόμη κομματικὰς διακλαδώσεις τῆς «ἠνωμένης».

Συνεπῶς καὶ ἂν βραδύνουν νὰ ἐπικρατήσουν παρ' ἡμῖν κόμματα ἀρχῶν κατὰ τὰ ὑποδείγματα ἄλλων χωρῶν, ἀφ' ἐνὸς ἀστικά διαφόρων ἀποχρώσεων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συντηρητικὰ ἢ μεταρρυθμιστικὰ, καὶ ἀφ' ἑτέρου σοσιαλιστικά, δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχη ὁ φόβος τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν ζωντανῶν καὶ ἱκανῶν νέων πολιτευομένων διὰ τοῦ ἀναλογικοῦ συστήματος. Τοῦτο θὰ ἐνισχύσῃ ἀπεναντίας, ἐν συνδυασμῷ πρὸς ὀργάνωσιν ἐκλογικῶν συλλόγων, τὴν δημιουργίαν κομμάτων ἀρχῶν ὅποτε αἱ ἀρχαὶ καὶ ὄχι τὰ προσωπικὰ συμφέροντα θὰ ἐξηγηστοῦνται διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν.

Κόμματα ἐξ οἰκονομικῶν συμφερόντων καὶ ἄλλα.—Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ ἀπρόσωποι ἀρχαὶ, κατὰ τὰ ἀλλαγῶν κρατοῦντα, θὰ προκύψουν καὶ παρ' ἡμῖν ἰδίᾳ ἐκ τοῦ συνειδητοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τῶν λαϊκῶν τάξεων, τῶν ὁποίων περιορίζονται αἱ ἐκδηλώσεις ἐν τῇ Βουλῇ διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν μειοψηφιῶν, ὡς συμβαίνει διὰ τοὺς σοσιαλιστάς, ἐνῶ οὐδαμῶς εἶνε δυνατόν διὰ τοῦ κρατοῦντος ἐκλογικοῦ συστήματος νὰ κατασταλῇ ἡ ἐκδήλωσις τοῦ ἀναποφεύκτου ἀνταγωνισμοῦ τούτου. Ἡ ἐκδήλωσις αὕτη ἀναβάλλεται ὅπως προσωρινῶς, διὰ νὰ ἐκσπάσῃ δριμυτέρα, ἀντὶ ν' ἀφεθῇ μετὰ δικαιοσύνης εἰς τὴν φυσιολογικὴν τῆς, ὁμαλοτέραν ἐξέλιξιν. Διὰ τῆς ἐλευθέρως δὲ ἐν τῷ κοινοβουλίῳ συζητήσεως εἶνε ἀπεναντίας δυνατόν νὰ συγκερασθῶν αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτὸς αὐτοῦ ὑπερβολαὶ καὶ ὀξύτητες. Ἐξ ἄλλου ἢ κατ' ἐπαγγέλματα ἐκπροσώπησις τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων εἰς εἰδικὰς συνελεύσεις θὰ ἔλθῃ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν γενικὴν πολιτικὴν ἀντιπροσωπείαν, ἴσως δὲ καὶ τὴν ἀπορροφήσῃ εἰς τὸ μέλλον κατὰ τὸ πλεῖστον. Εἰς ἄλλας χώρας ἤρχισεν ἤδη τοιοῦτος πειραματισμός. Παρ' ἡμῖν ὁ πρῶτος σταθμὸς ἐπαγγελματικῆς ἐκπροσώπησεως εἶνε τὸ ἀνώτατον συμβούλιον τῆς ἐργασίας, τοῦ ὁποῦ ἡ λειτουργία καλὸν εἶνε νὰ ἐπαναληφθῇ, τὰ ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ ἐπιμελητήρια, τὰ μῆπω λειτουργήσαντα γεωργικὰ ἐπιμελητήρια καὶ τινὰ ἄλλα συμβούλια γνωμοδοτικῆς φύσεως. Ἡ σύστασις γενικοῦ οἰκονομικοῦ συμβουλίου, κατὰ τὸ γερμανικὸν περίπου ὑπόδειγμα, θ' ἀποτελεῖ τὴν δευτέραν βαθμίδα τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπροσώπησεως, ἐκ τῆς ἐξελίξεως δὲ θὰ ἐξηριτᾶτο ἡ ἐνδυνάμωσις τοῦ ρόλου τοῦ τοιούτου ἐπαγγελματικοῦ σώματος, χάρις εἰς τὸ ὅποιον θὰ ὑπεχώρει ἡ πολιτικὴ λογοκοπία τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ εἰς τὴν εἰδικὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν συζήτησιν καὶ δράσιν.

Ἐκτὸς τῶν κομμάτων, τὰ ὁποῖα σχηματίζονται ἐκ τοῦ οἰκονομικοῦ κυρίως ἀνταγωνισμοῦ, ἴτοι ἀφ' ἐνὸς ἀστικά διαφόρων ἀποχρώσεων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συντηρητικὰ ἢ μεταρρυθμιστικὰ, καὶ ἀφ' ἑτέρου σοσιαλιστικά, ὑφίστανται ἀλλαγῶν λόγῳ ἰδιαιτέρων συνθηκῶν καὶ κόμματα μὲ ἄλλα προτασσόμενα ἰδεώδη. Οὕτω κόμματα βασιλοφρόνων, καθολικῶν, ἐπίσης δημοκρατῶν μὲ κύριον σκοπὸν τὴν μεταβολὴν τῆς μορφῆς τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος.

Δημοκρατικὸν κόμμα. Ὁ σχηματισμὸς καὶ παρ' ἡμῖν κόμματος δημοκρατικοῦ μὲ προέχον ἰδεῶδες τὴν ἀλλαγὴν τοῦ πολιτεύματός μας, εἶνε ἐπίσης ὅπως πιθανόν. Ἀφοῦ εἰς τὰς ἄλλας χώρας, καὶ αὐτὰς τὰς ὀλιγώτερον ἀπὸ ἡμᾶς προηγμένας, ὑπάρχουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀνεπτυγμένα δημοκρατικὰ κόμματα, πρέπει νὰ ἐλπίσωμεν ὅτι ἡ καθυστέρησις μας ἐν τούτῳ δὲν θὰ διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολὺ.

Δημοκρατικὸν κόμμα θὰ ἦτο τοσοῦτῳ μᾶλλον ἐνδεδειγμένον παρ' ἡμῖν, καθ' ὅσον, ἀσχετῶς πρὸς τὴν τραγικὴν διὰ τὸ ἔθνος περιφρόνησιν τῆς συμμαχικῆς νότας τῆς 20 Νβρίου 1920 καὶ τὰς δεινὰς συνεπειὰς τῆς, τὸ παράδειγμα τῆς ἐπιμόνου πρὸ τινων ἑτῶν ἀντικοινοβουλευτικῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ, ὅτι ὑπάρχει κίνδυνος, ὅταν σπανίζουσιν οἱ χαρακτήρες εἰς τοὺς πολιτευομένους, νὰ παρεκκλίνουσιν αἱ Βασιλείαι, καὶ δὴ εἰς κρίσιμους στιγμὰς, ἀπὸ τὸν δημοκρατικόν, κατὰ τὸ πολιτεύμα μας, χαρακτήρᾳ τῶν καὶ νὰ παρασύρωνται ὑπὸ τῶν ὑπευθύνων συμβούλων τῶν εἰς ἀντιποίησιν καθαρῶς μοναρχικῶν δικαωμάτων ἐξ ἀπολυταρχικοῦ ἀτταβισμού, τοῦ ὁποῦ εἶνε ἄμοιρος ὁ αἰρετὸς ἀρχηγὸς μᾶς δημοκρατικῆς πολιτείας.

Νεωτέρα ἐκδήλωσις ἀντικοινοβουλευτικῆς τακτικῆς εἶνε καὶ ἡ μὴ πρόσκλησις εἰς τὰ Ἀνάκτορα κατὰ τὴν πρόσφατον, ὡς εἴρηται, ὑπουργικὴν κρίσιν τοῦ Στρατηγοῦ Δαγκλῆ, ἐκπροσωποῦντος τὴν μείζονα ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει ἀντιπολίτευσιν, ἴτοι τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων, διὰ νὰ ἐκουσθῇ τοῦλάχιστον ὑπὸ τοῦ Στέμματος, κατὰ τὰ κοινοβουλευτικὰ ἔθιμα, ἡ γνώμη καὶ τοῦ κόμματος τούτου. Συγχρόνως δὲ ἡ ἀνάληψις τῆς Κυβερνήσεως ὑπὸ τοῦ ἀποδοκιμασθέντος πρωθυπουργοῦ ἐπὶ τεθέντος ὑπ' αὐτοῦ ζητήματος γενικῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποδοκιμασίαν καὶ ἡ ἐνάσκησις οὕτω ἐπὶ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως πίεσεως, ἀποβάσεως ἀποτελεσματικῆς δι' ἀρκετοὺς πληρεξουσίους, ἀποτελεῖ περαιτέρω παρεκκλίσιν ἀπὸ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ μας πολιτεύματος. Ἡ διατήρησις τοῦ κ. Γούναρη εἰς τὴν ἐξουσίαν τὸ 1922, παρὰ τὴν κοινοβουλευτικὴν πρὸς αὐτὸν δυσπιστίαν ἀποτελεῖ νέαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐπιβληθεῖσαν ἀπομάκρυνσιν τὸ 1915 ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός, τοῦ στηριζομένου ἐπὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ λαοῦ. Τοιαῦτα προη-

γούμενα δὲν αποκλείουν βέβαια καὶ ἄλλας πολιτικὰς ἀνωμαλίας εἰς τὸ μέλλον.

Ἡ καθυστέρησις αὕτη τῆς ἐμφανίσεως δημοκρατικῆς κινήσεως παρ' ἡμῖν μέχρι τοῦδε προέρχεται ἀφ' ἐνὸς ἀπὸ τὴν καλὴν λειτουργίαν τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας ἐπὶ Γεωργίου, ἀφ' ἑτέρου ἐν πολλοῖς ἀπὸ ἰδεολογικὴν στεριότητα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν φόβον, τὸν ὁποῖον ἐγέννησε ἀπὸ τινων ἐτῶν κοκόπιστος καὶ ἀνελευθέρως τακτικὴ τοῦ νὰ τρομοκρατηται, ἢ νὰ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τοὺς Ἑρακλεῖς τοῦ Στέμματος ὡς ὑβριστῆς αὐτοῦ, ἢ καὶ συνωμοτῆς, ὅστις οὐδεμίαν βιαίαν ἀνατροπὴν ἤθελε παρασκευάζει, ἀλλ' ἐντὸς τῶν κειμένων νόμων ἤθελε πρεσβεύει καὶ διαδίδει τὴν δημοκρατικὴν ἰδέαν, ἢ καὶ ἐπικρίνει τὴν δυναστικὴν ἐνέργειαν. Ταῦτα προσεπικυροῖ ἢ λογόκρισις τελευταῖον τοῦ μανιφέστου τῶν «δημοκρατικῶν φιλελευθέρων», μὴ περιέχοντος στρατιωτικὰς εἰδήσεις ἢ κρίσεις, καὶ ἢ δῖωξις αὐτῶν, ἢ σύλληψις μάλιστα δύο πληρεξουσίων ἀνευ ἀδείας τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, καίτοι οἱ συντάσσονται τοῦ μανιφέστου τούτου δὲν ἀπέκρουον κατ' ἀρχὴν τὸν θεσμόν τῆς Βασιλείας, ἀλλ' ἐζήτουν γενικώτερον τὴν ἐκδημοκράτησιν (démocratisation) τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, ἐξήταζον δὲ ἀντικειμενικῶς τοὺς ἐκ τῆς σημερινῆς πολιτικῆς καταστάσεως ἐθνικοὺς κινδύνους. Καὶ τοῦτο ὅταν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν προπολεμικὴν Γερμανίαν τοῦ Κάιζερ ἔδρα ἐλευθέρως ὀγκῶδες, θαυμάσια ὀργανωμένοι κόμμα, ὅχι κἀν ὑπὲρ ἀστικῆς, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας, πλεον δ' ἢ ἀπαξ ἤλεγξε δριμύως ἐνεργείας τοῦ αὐτοκράτορος ἀτιμωρητεῖ.

Δημοκρατικὸν κόμμα θὰ ἔπρεπε νὰ ἐβλεπον εὐχαρίστως σχηματιζόμενον ὡς προοδευτικὴν μειοψηφίαν καὶ αὐτοὶ οἱ μὴ θεωροῦντες ὠρισμον τὴν χώραν διὰ δημοκρατίαν καὶ ἀρκοῦμενοι εἰς εἰλικρινῶς «βασιλευομένην δημοκρατίαν», ὅπως εἶνε πλείστοι φιλελευθέροι. Τοιοῦτο κόμμα θὰ προσέθετε ζωὴν καὶ πολιτισμὸν εἰς τὸν ἰδεολογικὸν ἀνταγωνισμὸν ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ. Θὰ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ, τοῦλάχιστον κατ' ἀρχάς, καὶ στοιχεῖα ὀλιγώτερον προοδευτικὰ ὡς πρὸς τὰς οικονομικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀντιλήψεις, ἐφ' ὅσον προέχουσα ἀρχὴ τοῦ κόμματος θὰ ἦτο ἢ ἄλλαγή τοῦ πολιτεύματος.

Ἀγροτικὸν κόμμα. Πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν γεωργικῶν ἰδιαιτέρως συμφερόντων τῆς χώρας, τῆς ὁποίας ἢ σπουδαιότερα παραγωγή εἶνε ἢ γεωργικὴ καὶ ὀπερισσότερος πληθυσμὸς ἀγροτικός, θὰ ἠδύνατο ν' ἀποτελεσθῆ ἄγροτικὸν κόμμα ἐκ τῶν ἀγροτῶν, τῶν τε ἀκτημόνων καὶ τῶν μικρῶν ἢ καὶ μέσων ἰδιοκτητῶν, τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα δὲν συγκρούονται, κατὰ κανόνα, πρὸς ἄλληλα, ἐνῶ ἀντιτίθενται πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων. Οἱ ἀγροτικοὶ βουλευταὶ θὰ ἦσαν τότε πραγματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐντολέων των, οὐδὲ θὰ συνέβαινε πλεον

τὸ παράδοξον, νὰ ἐκλέγονται, ὡς μέχρι τοῦδε, εἰς καθαρῶς ἀγροτικὰς περιφερείας, ὡς εἰς τὴν Θεσσαλίαν, πολλοὶ βουλευταὶ μεγαλογαιοκτημόνες, ἔχοντες ἀντίθετα συμφέροντα πρὸς τοὺς ἐντολεῖς των ὡς πρὸς τὸ καίριον δι' αὐτοὺς ζήτημα, τὸ ἀγροτικόν.

Τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ καὶ ἀγρότας μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν των εἰς μικροῖδιοκτητίας. Ὁ πόθος τοῦ γεωργοῦ διὰ τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἀγροῦ, ὅπου καλλιεργεῖ, εἶνε τοιοῦτος, ὥστε οὐδ' εἰς τὴν Ρωσσίαν κατωρθώθη νὰ ἐπιβληθῆ ἢ κοινοκτημοσύνη τῆς γῆς. Ἀλλὰ τοὺς ἀκτημόνας καλλιεργητὰς δύναται νὰ προσελκύσουν οἱ κομμουνισταί, ὑποσχόμενοι παραχώρησιν τῆς γῆς εἰς αὐτοὺς ἀνευ ἀποζημιώσεως πρὸς τὸν ἰδιοκτήτην. Θὰ τοὺς χάσουν ὁμως ὅταν ἀποκτήσουν τὴν ποθουμένην γῆν.

Ἡ ἐπέκτασις τῆς συνεταιρικῆς ὀργανώσεως καὶ ἢ ἐπίτευξις καλλιτέρων ἐν γένει γεωργικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν θὰ ἦτο ἢ κυρία κατεύθυνσις τοῦ ἀγροτικοῦ κόμματος.

ὑπὸ τοῦ συγκροτηθέντος ἐν Ἀθήναις τὸν Ἰανουάριον 1922 Ἀ' Πανελληνίου Ἀγροτικοῦ Συνεδρίου ἀπεφασίσθη ἢ σύστασις ἀγροτικοῦ κόμματος, δι' ἰδρύσεως καθ' ἅπασαν τὴν χώραν πολιτικῶν ἀγροτικῶν συνδέσμων, εἰς τοὺς ὁποίους ὀρίσθη ὅτι θὰ μετέχουν μόνον οἱ ἀγρόται, ἢτοι οἱ ὡς κύριον καὶ σύνθηδες ἔργον ἀσκοῦντες τὸ γεωργικόν, ἀποκλειόμενων τῶν μεγάλων κτηματιῶν, λόγῳ τῆς ἀντιθέσεως τῶν συμφερόντων αὐτῶν, ἐξαιρετικῶς δὲ ἐπιτρεπομένης τῆς συμμετοχῆς μόνον τῶν γεωπόων καὶ δημοδιδασκάλων μὴ ἀγροτῶν. Ἀλλ' ἐν τῇ ἀμιγεί των συγκροτησῆ ταύτη οἱ ἀγροτικοὶ σύλλογοι ὀρίσθη, ὅτι θὰ δύναται νὰ ἀναθέτουν τὴν εἰς τὸ Κοινοβούλιον ἐκπροσώπησιν των ἀκόμη καὶ εἰς μὴ ἀγρότας τῆς ἀπολύτου καὶ μετακλητῆς ἐμπιστοσύνης των. Κατὰ τὸ συνέδριον τοῦτο, προτάσει ἡμῶν, ἐγένετο δεκτὸν ψήρισμα ὑπὲρ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἀναλογικῆς ἐκλογῆς πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἀγροτικοῦ κόμματος εἰς τὰ πρῶτά του βήματα.

Αἱ ἀντιρρήσεις κατὰ τοῦ ψηφοδέλιου. — Αἱ ἀντιρρήσεις ὡς πρὸς τὸν μηχανισμόν τῆς ἐκλογῆς κατὰ τὸ ἀναλογικὸν σύστημα δὲν εἶνε τοιαῦται, ὥστε νὰ καθιστοῦν ἀδύνατον τὴν εἰσαγωγὴν του. Τὸ ψηφοδέλιον δηλ', διὰ τοῦ ὁποίου θὰ διεξάγεται ἢ ψηφοφορία καὶ τὸ ὁποῖον εἰσῆχθη ἤδη παρ' ἡμῖν εἰς τὰς δημοτικὰς ἐκλογὰς ἐν μέρει, δύναται νὰ εἶνε προσιτὸν καὶ εἰς τοὺς ἀγραμμάτους.

Ἀφ' ἐνὸς θὰ ὑπάρχη διαφορὰ σήματος εἰς τὰ ψηφοδέλτια τῶν διαφόρων κομμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ ἐγράμματος συγγενῆς ἢ ὁ ἐμπιστος ὁμόφρων φίλος τοῦ ἀγραμμάτου ψηφοφόρου θὰ τὸν ὑποβοηθῆ καὶ καθοδηγῆ εἰς τὴν τυχὸν τροποποίησιν τοῦ δελτίου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ ψηφοδέλιον μὲ τὸ ἀσήμαντον αὐτὸ μειονέκτημα εἶνε ἀπει-

ράκις προτιμώτερον τοῦ σφαιριδίου, τὸ ὁποῖον ἡ πείρα μᾶς κατέδειξεν, ὅτι συνεπάγεται σοβαρότατα ἄτοπα.

Τὰ ἄτοπα τοῦ σφαιριδίου.— Δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον νὰ ὑπενθυμί-
σωμεν ἐνταῦθα τὰ κυριώτερα κακὰ τοῦ κρατοῦντος μοναδικοῦ παρ' ἡμῶν
συστήματος ψηφοφορίας.

Ἀπαιτοῦνται κατ' αὐτὸ τόσκι κάλλαι, ὅσοι καὶ ὑποψήφιοι εἰς
ἕκαστον ἐκλογικὸν τμήμα. Ἐπομένως δὲν προκύπτει μόνον δυσχέρεια
ἔξυρρέσεως κτιρίων διὰ πολλὰ τμήματα, φθορὰ αὐτῶν, σημαντικὴ δια-
πάνη δια τὴν κατασκευὴν καὶ τοποθέτησιν τῶν καλῶν. Δὲν καθίσταται
μόνον ἀδύνατος ἡ προσήκουσα ἐποπτεία τῆς ψηφοφορίας ὑπὸ τῆς ὀλι-
γομελοῦς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ διευκολύνονται,
ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ποικίλλαι νοθεῖαι καὶ λάθη, καὶ μάλιστα εἰς
μικρὰ οἰκήματα, συνοικιακὰ ἢ σχολεῖα. Εἰς τὰ ἀκατάλληλα ταῦτα
κτίρια περιτάσσονται αἱ κάλλαι τῶν ὑποψηφίων—ἢ. ἢ. ὑπερεκατὸν εἰς
ἕκαστον τμήμα τοῦ νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας—κατὰ λαβυρινθώδη σειρὰν,
ἀνελισσομένην ἀπὸ αἰθούσης εἰς αἰθούσαν, ἔλλειπει δὲ συνήθως πᾶσα
ἐγκατάστασις φωτισμοῦ, οὕτως ὥστε μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐπὶ μα-
κρὰς ὥρας τὸ σκόφος μερικῶν κτηρίων νὰ ἐπιφέρῃ ἔντασιν εἰς τὰς κάλ-
πονοθεύσεις.

Τὸ χειρότερον εἶνε ὅτι διὰ τὴν κάλην τοῦ ἕκαστος ὑποψηφίου
χρειάζεται ἓνα ἀντιπρόσωπον καὶ ἓνα τοῦλάχιστον ἀναπληρωτὴν αὐτοῦ
εἰς ἕκαστον τμήμα, ὑποχρεομένους νὰ παρίστανται ἐναλλάξ κατὰ τὴν
ψηφορίαν καὶ διαλογὴν, ἤτοι διὰ μεγάλας μάλιστα ἐκλογικὰς περιφε-
ρείας, χρειάζεται περὶ τὰς δύο ἑκατοντάδας ἀνθρώπων, προθύμων νὰ
ὑποστοῦν τὸν ἀσυνήθη αὐτὸν κόπον καὶ ἐνόχλησιν. Ἡ ὑπηρεσία αὐτῆ
τῶν ἀντιπροσώπων ἀνταμείβεται συνήθως, ἂν μὴ διὰ χρημάτων, πάν-
τως μὲ πολλὰ ρουσφέτια κατόπιν. Αἱ ἀντιπροσωπεῖαι ἀποτελοῦν οὕτω
ἓνα πλόκαμον συναλλαγῆς.

Πρὸς τούτοις ἡ ἀντιπροσωπεῖα νοθεύει ἐν πολλοῖς τὸ φρόνημα
τῶν ἐκλογέων κατὰ τοῦτο, ὅτι οὗτοι πολλάκις ἀγνοοῦντες καὶ ἐκ φήμης
ἀκόμη τὸν ὑποψήφιον, ἐπηρεάζονται ἐκ τοῦ γνωστοῦ των ἀντιπροσώ-
που κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ψηφοφορίας ὑπὲρ τοῦ ὑποψηφίου. Ἡ λόγι-
τῶν φιλικῶν δεσμῶν ἢ ὑποχρεώσεων αὐτῶν πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον
ὑποψηφίου ἀντιθέτου κόμματος, ἰδίᾳ εἰς ἐπαρχιακὰ τμήματα, παρέχουν
τὴν ψήφον των ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὁ ἀντιπρόσωπος δὲ κρατεῖ πολλάκις τὸ
σφαιρίδιον διὰ νὰ τὸ ρίψῃ κατόπιν ἐπὶ τὸ ἀσφαλέστερον αὐτὸς ἢ δι'
ἄλλον ὄργανον του εἰς τὰ λευκὰ τῆς κάλης.

Οἱ ἀντιπρόσωποι διαπράττουν διὰ τῶν σφαιριδίων ποικίλλας ἄλ-
λας νοθεῖας. Ὅταν διέρχονται ἢ. ἢ. πρὸ τῆς κάλης ψηφοφόροι ἀντιθέ-
των φρονημάτων, προσπαθοῦν νὰ τοὺς πείσουν, ὅτι ἐψήφισαν ἢ δῃ, τὸ

ἐπιτυχάνουν δὲ εἰς ἀπλοϊκοὺς ἢ ἐν εὐθυμίᾳ εὐρισκομένους ἀνθρώπους,
παραζαλισμένους μάλιστα ἀπὸ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν καλῶν. Τὰ δὲ
ἀντιστοιχοῦντα σφαιρίδια εἰς τοὺς οὕτω ἀποτραπέντας τῆς ψηφοφορίας
ἐκλογεῖς χρησιμοποιοῦν οἱ ἀντιπρόσωποι κατόπιν εἰς τὸ λευκόν.

Ἄλλα καὶ ἐπιτήδειοι ἐκλογεῖς διαπράττουν εὐκόλως καλονοθεύ-
σεις, συνηθεστέρα τῶν ὁποίων εἶνε ἡ ἐναπόθεσις πλειόνων σφαιριδίων
εἰς τὰ μαῦρα τῆς κάλης τῶν ἀντιθέτων, τὰ ὁποῖα ἀφαιροῦνται κατὰ
τὸν νόμον ἀπὸ τὰ λευκὰ.

Οὐσιαστικῶς ἡ μυστικότης τῆς ψηφοφορίας δὲν εἶνε δυνατὴ. Ὁ
ἠσκημένος ἀντιπρόσωπος ἀντιλαμβάνεται εἴτε ἐκ τῆς κινήσεως τῆς
χειρὸς τοῦ ψηφοφόρου, εἴτε ἐκ τοῦ ἀπαλοῦ κρότου τῆς πτώσεως τοῦ
σφαιριδίου, ἐὰν τοῦτο ἐρρίφθῃ εἰς τὸ λευκόν ἢ τὸ μαῦρον διαμέρισμα
τῆς κάλης.

Συνταγματικὴ καὶ νομοθετικὴ πρόνοια.— Ἡ ἀντικατάστασις
λοιπὸν τοῦ τόσον ἐλαττωματικοῦ συστήματος τῆς διὰ σφαιριδίων
ψηφοφορίας διὰ τοῦ ψηφοδέλιου μὲ μίαν μεγάλην εὐκόλως ἐπιτηρου-
μένην κάλην, θ' ἀπετέλει σημαντικὴν ἐξυγίανσιν καὶ πρόοδον διὰ τὸν
τόπον μας.

Ἡ ἀναλογικὴ ἐκλογή μὲ τὸ ψηφοδέλιον ἐπιβάλλεται πλέον νὰ θε-
σπισθῇ κατ' ἀρχὴν συνταγματικῶς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ διατηρηθῇ παγι-
ωτέρα καὶ ἄθικτος ἀπὸ τὰς ἐκάστοτε διαθέσεις καὶ τὰ συμφέροντα τῶν
κρατούντων κομμάτων, ἐπ' ἀγαθῶ τῆς πολιτικῆς μας διαπαιδαγωγῆ-
σεως. Ἡ ἐκλογικὴ περιφέρεια εἶνε σκόπιμον νὰ παραμείνῃ εὐρεία, πρὸς
μετριασμόν τῆς συναλλαγῆς καὶ τῶν προσωπικῶν τοπικῶν ἐπιδράσεων
τῶν ὑποψηφίων, αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ εὐρίσκονται ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τοὺς
γενικοὺς σκοποὺς τῶν κομμάτων ἀρχῶν. Δυστυχῶς ἡ κυβέρνησις Γού-
ναρη, ὅχι μόνον τὴν ἀναλογικὴν ἐκλογὴν ἀπέκρουσεν, ἀλλὰ συνεπῆς
πρὸς παλαιοκομματικὰς ἀντιλήψεις, ἀνήγγειλε ὅτι θὰ εἰσηγηθῇ τὴν σμὶ
κρυσιν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν.

Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ ἀντιδράσεως εἴτε ἐκ μέρους τῆς νῦν συμπολιτεύ-
σεως, ἢ ὁποῖα θὰ ἐφοβεῖτο τυχόν, ὅτι κατὰ τὰς μελλούσας ἐκλογὰς θὰ ἐ-
μείωνε δι' αὐτῆς τὰς δυνάμεις τῆς εἰς ὄφελος τῶν κομμάτων τῆς ἀντιπο-
λιτεύσεως, εἴτε ἐκ μέρους τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἢ ὁποῖα θὰ ἠλπίζε ὅτι θὰ
λύχῃ ἰσχυρὰς πλειοψηφίας διὰ τοῦ κρατοῦντος συστήματος εἰς βᾶρος
τῆς ἐξελιχθησομένης εἰς μειοψηφίαν σημερινῆς συμπολιτεύσεως, ἠδύνατο
νὰ ὀρισθῇ διὰ μεταβατικῆς συνταγματικῆς διατάξεως, ὅτι τὸ νέον ἐκλο-
γικὸν σύστημα θὰ ἐφαρμοσθῇ ἀμέσως μετὰ τὰς προσεχεῖς ἐκλογὰς. Διὰ
τὸν ἀπώτερον αὐτὸν χρόνον καμμία βεβαίως πρόβλεψις, κανεὶς ὑπολο-
γισμὸς δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὰ κομματικὰ συμφέροντα.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ καταλογισμοῦ τῶν βουλευτικῶν θέ-

σεων μεταξὺ τῶν τε διαφόρων κομμάτων καὶ τῶν καθ' ἕκαστον ὑποψηφίων, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ψήφων, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα διηλεκτικῆς καλλιτέρας ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναλογίας μεταξὺ τῶν πλειοψηφούντων καὶ μειοψηφούντων, ἀπαιτεῖται λεπτομερειακὴ ἐξέτασις τῶν διαφόρων μεθόδων. Ἄλλ' ἡ σπουδαία αὕτη ἔρευνα, ἡ ὁποία θ' ἀπησχόλει μετέπειτα τὸν νομοθέτην, δὲν ἀποτελεῖ σήμερον ἀντικείμενον τῆς παρούσης μελέτης, ἀφορώσης κυρίως εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς δημοσίας συζητήσεως ἐπὶ τῆς ἀναλογικῆς ἀντιπροσωπείας.

Διέπραξαν δὲ ἀνοικονόμητον ἀντίφασιν οἱ ἐπαγγελθέντες ἀφ' ἑνὸς μεταρρυθμισῶν τοῦ καταστατικοῦ μας χάρτου «ἐπὶ τὸ λαϊκώτερον» καὶ εἰσηγούμενοι τὸ δημοψήφισμα, — τὸν ἐπικίνδυνον διὰ τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα θεσμὸν τοῦτον — τὸ ἐπαγγελματικὸν κοινοβούλιον καὶ τὴν ψῆφον εἰς τὴν γυναῖκα, παραγνωρίζαντες δ' ἐξ ἄλλου τὴν καθ' ἑξοχὴν λαϊκὴν ἀρχὴν τῆς δικαίας ἀναδείξεως τῶν φορέων τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ.

Ἀρχαὶ Μαρτίου 1922.

Ἡ ΠΟΣΩΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

ΚΑΙ

Ἡ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΙΣ

ΥΠΟ Κ. Χ. ΒΟΥΡΝΑΖΟΥ

Ἡ λέξις *κρίσις* ἢ γίνεται χρῆσις τὸ πρῶτον λατρικῶς παρ' Ἰπλοκράτη, μεταπεσοῦσα ἀπὸ τῆς λατρικῆς ἐν τῇ οἰκονομικῇ, ἐνδεικνύει ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ἢν κέκτηται σημασίαν.

Οὕτως δὲ ἀρχῆθεν τῆς δεκάτης ἐννάτης ἑκατονταετηρίδος, ἀπεδίδοτο πρὸς ἐρμηνείαν τῶν ποικίλων κλονισμῶν οἵτινες ἐπῆρχοντο ἐν τῷ οἰκονομικῷ ἐν γένει πεδίῳ, γενικῶς καὶ ἄνευ διακρίσεως καὶ ἐκ τοιαύτης γνώσεως λ. χ. ὁ Simonde Sismondi ἐν ἔτει 1819, ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Νεαὶ ἀρχαὶ πολιτικῆς Οἰκονομίας», περιγράφων τὴν ἀλλοίωσιν ἢν ὑφίσταται τὸ τραπεζικὸν γραμμάτιον διὰ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τῆς μὴ ἐξαργυρώσεώς του καὶ τῆς μετατροπῆς του εἰς χαρτονομίσμα, ἀποκαλεῖ τὴν τοιαύτην ἀλλοίωσιν, «κρίσις» κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἢ λέξις προσηρομόσθη παρ' ἑτέρων οἰκονομολόγων εἰς ἐμπορικὸς περιστασιμὸς, προσλαβόντας ἕκτοτε τὸ σύνηδες ὄνομα «Ἐμπορικὴ κρίσις». Ὀλίγον βραδύτερον, ἦτοι ἐν ἔτει 1849 ἀναφαίνεται τὸ πρῶτον περιγραφὴ τοιαύτης κρίσεως ἐν τῷ «κοινωνιατικῷ μανιφέστῳ» τῶν Karl Marx καὶ Engels, ἀκριβέστερον μεθερμηνεύουσα τὴν ἐξ ὑπερπαραγωγῆς προϊόντων δημιουργουμένην ἐπιδημικὴν οἰκονομικὴν νόσον.

Ἄλλ' αἱ θεωρίαι περὶ κρίσεων, πολυποίκιλοι, δὲν παρήχθησαν πράγματι ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν ἀληθῶν αἰτίων τοῦ πάσχοντος ἐκάστοτε κοινωνικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ ὄργανισμοῦ, ἀλλ' ἐδημιουργήθησαν ἐκ τῆς διερευνήσεως μερικῶν παθολογικῶν φαινομένων, ἐφ' ὧν θεωρητικοὶ ἐρμηνευταὶ ἐπειράσαντο νὰ διαπλάσωσι γενικοὺς φυσικοὺς περὶ αὐτῶν νόμους, ἀντιθέτως πρὸς τὸν σοφὸν ἀφορισμὸν ὃν διδάσκει ὁ Bohm Bawerk¹⁾ λέγων ὅτι: Θεωρία κρίσεως δὲν δύναται νὰ ἦ ἢ διερεύνησις μεμονωμένου τμήματος τῶν οἰκονομικοκοινωνικῶν φαινομένων, ἀλλὰ δέον νὰ ἦ τὸ τελευταῖον ἢ προτελευταῖον κεφάλαιον τῆς γνώσεως καὶ

1) Ὁ ἄλλοτε αὐστριακὸς ὑπουργὸς καὶ ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης.

διακριβώσεως τοῦ κοινωνικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ συστήματος, ὁ ὄριμος καρπὸς τῆς ἐρεῦνης καὶ γνώσεως τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν φαινομένων καὶ τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ἀλληλεπιδράσεως.

Πλὴν, κατὰ παραγνώρισιν τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἐγνωμάτευον οἱ ἀρχαιότεροι συγγραφεῖς· οὕτω λ. χ. ἡ ἐν ἔτει 1815 ἐκραγεῖσα κρίσις, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Ροβέρτον Ὁβεν, ἵνα ἐν διαφόροις αὐτοῦ συγγράμμασιν, ἀποδώσῃ τὰς ἐν γένει κρίσεις εἰς τὸν διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μηχανῶν καὶ τῆς ὑψώσεως τῆς παραγωγικότητος κατεξευτελισμὸν τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, καὶ κατὰ συνέπειαν τῆς ἐντεῦθεν ἐπαγομένης ἐλαττώσεως τῆς ἀναλωτικῆς δυνάμεως τῶν κατωτέρων πολυπληθῶν τάξεων! κατ' ἀντίθεσιν ὅμως ὁ πολὺς *Θωμᾶς Ροβέρτος Μάλθος*, ὁ σοφὸς οὗτος ἱερομόναχος καὶ δημιουργὸς τῆς περὶ πληθυσμοῦ θεωρίας, ἐφρόνει ὅτι ἡ ἀνισορροπία ἐδημιουργεῖτο ἐκ τῆς ἐκ μέρους τῶν ἐλιχειρηματιῶν προοδευτικῆς κεφαλαιοποιήσεως τῶν λαμβανομένων προϊόντων αὐτῶν, ἐν ᾧ χρόνῳ αἱ ἐργάτιδες τάξεις ἐξακολουθοῦσιν ἀναλίσκουσαι καὶ μὴ κεφαλαιοποιοῦσαι, ἐπὶ τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον ἐφ' ὅσον αὐταὶ δυσαναλόγως καὶ κατὰ γεωμετρικὴν πρόοδον πολλαπλασιάζονται, ἀντιθέτως δὲ πρὸς τὴν ἀριθμητικῶς μόνον κατ' αὔξουσιν πρόοδον προβαίνουσιν ἐπαύξεισιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν. Αἱ δὲ σοσιαλιστικαὶ θεωρίαι, ἀπὸ τοῦ Proudhon μέχρι τοῦ Marx, καὶ ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ Henri George καὶ τῶν νεωτέρων, πρῶτιστον λόγον πάσης κρίσεως ἀποδίδουσιν ἐν τῇ ἐνδείᾳ τῶν ἐργατῶν τάξεων καὶ τῷ περιορισμῷ τῆς ἀναλώσεως ἐκ μέρους αὐτῶν κατέναντι τῆς κεφαλαιοποιητικῆς παραγωγῆς. Ἄλλ' οἱ νεώτεροι συγγραφεῖς καὶ οἰκονομολόγοι, ἀπέφυγον τὴν τάσιν πρὸς μανίαν γενικοποιήσεως τῶν αἰτίων τῶν κρίσεων, ἐξετάζοντες ἐκάστοτε λεπτομερῶς τὸ ὅλον κοινωνικοοικονομικὸν σύστημα, καὶ ἐξερευνῶντες τὸ πάσχον ἢ τὰ πάσχοντα αὐτοῦ ὄργανα, πρὸς παθολογικὴν διάγνωσιν καὶ καθορισμὸν τῶν ποικίλων αἰτίων αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως μία πρόχειρος ἀνακριτικὴ ἔρευνα τῶν λεπτομερῶν αἰτιῶν τῶν κρίσεων ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ ἐν ἔτει 1886, ἀνέδειξεν ἀριθμὸν τοιοῦτων *ἐκατὸν ὀγδοήκοντα*.

Ἐν τούτοις, καίτοι ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη, διαμορφωθείσα εἰς περίπου θετικὴν ἐπιστήμην, ἀπέσχεν ἐν τῷ ζήτηματι τούτῳ νὰ διαπλάσῃ μαθηματικὸς κανόνας ἢ φυσικοὺς νόμους, δύο ἀναμφισβήτητα θετικὰ γεγονότα παρουσιάζονται ἡμῖν πρὸ παρωχημένου χρόνου, τείνοντα νὰ παραστήσωσιν ὅτι ἡ περὶ κρίσεων θεωρία διέπεται πῶς ὑπὸ μαθηματικῶν τύπων: τὸ πρῶτον γεγονός εἶνε ζήτημα ἀναγόμενον εἰς χρόνον· τὸ δὲ δεύτερον εἶνε *τοπικόν*· ἀφ' ἧς ἐποχῆς, δηλονότι, ἐν τῷ παλαιῷ καὶ τῷ νῦν ἡμισφαιρίῳ ἢ τροχῇ τῆς πιστώσεως τὰ μέγιστα διηυρύνθη, κρίσεις ἐπῆλθον, αὐστηρῶς κατὰ χρονικὰ διαστήματα ὡς

ἔγγιστα δεκαετῇ, τοῦθ' ὅπερ παρώτρυνε πολλοὺς οἰκονομολόγους εἰς ἀποδοχὴν φυσικοῦ τινος ἐν τῇ περιστροφικῇ ταύτῃ κινήσει νόμου. Μάλιστα ὁ ἀμερικανὸς οἰκονομολόγος Stanley Jénon, ὁπαδὸς τῆς μαθηματικῆς οἰκονομικῆς σχολῆς, ἀπεδέξατο ἀνεπιφυλάκτως ὡς αἴτιον τῆς περιοδικότητος ταύτης τῶν κρίσεων, τὰς ἡλιακὰς κηλίδας, αἵτινες ἐπιδρῶσαι δυσμενῶς ἐπὶ τῶν συγκομιδῶν ἐπιφέρουσι τοιοῦτοτρόπως τὸ γεγονός τῆς συνεπειᾶ αὐτῶν ἐξαγωγῆς μεταλλικοῦ νομίσματος, ὅθεν καὶ αἱ κρίσεις ἐπέρχονται! Ἐπίσης ὅμοιον χρονικὸν αἴτιον, ἠθέλησαν νὰ ἀποδώσωσιν εἰς τὴν καθ' ὄρισμένα χρονικὰ διαστήματα ἔκρηξιν πολέμου τινος ἐπάγοντος τὴν κρίσιν. Ἀληθὲς ὅμως εἶνε ὅτι καίτοι τὰ τοιαῦτα γεγονότα παρουσιάζονται καθ' ὄρισμένα χρονικὰ διαστήματα, δὲν δύνανται νὰ ἐρμηνευθῶσι μαθηματικῶς διὰ τῶν ὡς ἄνω θεωριῶν, ἀλλὰ μόνον διὰ τοῦ νόμου τῆς περιοδικῆς ἐπαναφορᾶς τῶν αὐτῶν αἰτιῶν δημιουργούντων τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα. Πρόκειται μᾶλλον περὶ καλινδρομικῶν κινήσεων, ἀποτελουσῶν ἐμπειρικὸν ἢ ἱστορικόν, οὕτως εἰπεῖν νόμον, οὐχὶ ὅμως καὶ κοινωνιολογικόν ἢ οἰκονομολογικόν τοιοῦτον. Τὸ δεύτερον ὅμως γεγονός, *τοπικόν*, εἶνε θετικώτερον διότι ἀνάγεται εἰς τὸν ὀρίζοντα τῆς δικτυωτῆς συνδέσεως καὶ ἀλληλεγγύης τῶν διαφόρων χωρῶν καὶ τῆς ἀλληλεπιδράσεως αὐτῶν· κατ' εὐλογον δὲ συνέπειαν ἔκρηξις κρίσεως ἐν τινι τούτων ἀποτελοῦσθαι μέλος τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς, δὲν βραδύνει νὰ μεταβιβασθῇ ὡς δι' ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος πρὸς τὰς ἑτέρας καὶ νὰ μεταπηδήσῃ διαδοχικῶς ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς ἄλλην.

Ἄξιον σημειώσεως λ. χ. εἶνε τὸ παράδειγμα τῆς κρίσεως τοῦ 1887 ἐν Ἠνωμέναις Πολιτείαις· αὕτη ἐξικομένη εἰς ὕψιστον τῇ 13ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, μετεπήδησεν εἰς Ἀγγλίαν κατὰ Νοέμβριον, ἐρρίφθη μετ' οὐ πολὺ ὡς μεταδιδόμενη μολυσματικὴ νόσος εἰς τὸ Ἀμβούργον, εἰσέδυσεν εἰς Γερμανίαν, προσέβαλε τὰς σκανδιναβικὰς χώρας καὶ τὴν Δανιμαρκίαν, ἵνα ὡς ἡ κυκλωνικὴ ὕφεις ἐπιπέσῃ ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ τῆς Βιέννης, τῆς Αἰγύπτου, τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Ἰαύβας, τῆς Χιλῆς, τοῦ Βουένος-Ἄϊρες, τοῦ Ρίου-Ἰαννείνου, παρασύρουσα οὕτως ἐν τῇ διαβάσει τῆς ἢ δεινῆ αὐτῆς κρίσεως πᾶσαν ὁμαλὴν πορείαν καὶ ἐνσπεύρουσα βιαιᾶς καὶ τρομακτικὰς διαταράξεις. Ἴδου νόμος φυσικὸς κοινωνιολογικὸς παραπλήσιος πρὸς τὸν τῆς ἔλξεως. Ἄλλ' ὁ πόσον, ἀληθῶς, διδακτικὴ καθίσταται διὰ τὰ ἔθνη καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἡ τοιαύτη σύνδεσις, ἀποδεικνύουσα ὅτι τόσῳ ὁ οἰκονομικὸς ὄψφ καὶ ὁ κοινωνικὸς ἐν γένει βίος τῶν λαῶν, παρ' ὅλην τὴν μεταξύ των ἐχθραν ἢ τὴν ἀμίλλαν καὶ τὸν συναγωνισμόν, ἔχεται διὰ στερεῶν κρίκων συνδεδεμένος, καὶ ἀποτελεῖ τὸν ἀκατάβλητον νόμον τῆς «διεθνοῦς ἀλληλεγγύης». Πρὸ ὁμοίας δὲ περιπτώσεως παριστάμεθα κατὰ τὴν σύγχρονον

πεινυρωπαϊκήν κρίσιν. ἥτις ἤδη ἐξικνεῖται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ περιπλασμοῦ, διελθοῦσα τὴν τῆς ἀναπτύξεως.

Εἶνε ὄντως γνωστὸν ὅτι ἡ μετὰ μακροῦς πολέμου ἐπάνοδος εἰς χρόνους εἰρήνης, διεγείρει σοβαρωτάτας κρίσεις· τὸ γεγονός δὲ τοῦτο, ἐξελέγγει ὁ σοφὸς Ξενοφῶν ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ (II 7) προκειμένου περὶ τῆς μετὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον κρίσεως, ἀποδίδων τὸ αἷτιον εἰς τὴν ἀπότομον καὶ βιαίαν συνάθρῃσιν κεφαλαίου καὶ ἐργασίας. Ὡσαύτως δὲ ἐν Ρώμῃ, ἐπῆλθον τοιαῦται μεταπολεμικαὶ κρίσεις, λ. χ. συνεπεία τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ ρωμαϊκοῦ πολέμου, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀππιανὸς (B. C. I. 54) συνεπεία τῆς συνωμοσίας Κατιλίνα καὶ ὡς μνημονεύει ὁ Κικέρων (Cic. Catil. II. 8. De officiis II. 24 ad Div. V. 6) ἐπίσης καὶ ὁ Σαλλούστιος (Catil. 21), κατὰ τὴν ἐκρηξίν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηίου (Cic. ad. Att. VIII. 7 IX. 9), περὶ τῆς ὁποίας κρίσεως ὁ Κικέρων χαρακτηριστικῶς ὁμιλεῖ, δίδων ἐπίτομον εἰκόνα τῆς ὑπεριμήσεως τοῦ μεταλλικοῦ χρήματος καὶ τῶν πραγμάτων· — «nemo solvit—nummorum caritas»· ὁμοίως σφοδρότατη κρίσις ἐξεργάγη ἐν Ἀσίᾳ συνεπεία τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος. Τρομακτικὴν ἐπίσης κρίσιν ἐδημιούργησεν ὁ Μιθριδατικὸς πόλεμος, ἣν περιγράφει ὁ Mommsen (R. G. II 239, 247 καὶ ἐπ.) κατὰ τὸν Κικέρωνα.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, ὅμοιαι κρίσεις ἐπῆλθον καταστρέψασαι βιομηχανίας αἰτίνες ἐστηρίζοντο μόνον ἐπὶ τῆς ἐξαγωγικῆς ἐμπορίας. Λόγου χάριν ἡ πτώσις τῶν Μογγόλων ἐν Γερμανίᾳ ἐπέφερε τὴν ἐκμηδένισιν τῆς ἀγγλικῆς ἰχθυοτροφίας καὶ ἀλιείας. Καὶ μόνον ἐν τούτοις ἐκ φόβου τοῦ πολέμου τῷ 1528, ἐξεργάγη κρίσις ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπίσης δ' ἐν ἔτει 1793 κρίσις πρὸ τοῦ πολέμου ἐκραγείσα, ἐχειροτέρευσε δι' αὐτοῦ. Ἀλλ' ἔχομεν καὶ νεωτέρας καὶ σοβαρωτέρας μεταπολεμικὰς κρίσεις ἐν Εὐρώπῃ:

Τοιοῦτοτρόπως, ὑπόδειγμα παρέχεται διὰ τῆς κρίσεως τοῦ 1814, ἥτις ὑπῆρξε συνέπεια τῶν ἀσυνήθων περιπτώσεων αἰτίνες συνέδραμον λόγῳ τοῦ ναπολεοντείου πολέμου. Τεράστια μέσα ἐτέθησαν τότε εἰς χρῆσιν ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας πρὸς ὑποστήριξιν τῶν συμμάχων αὐτῆς καὶ πρὸς καταγωνισμόν τῆς Γαλλίας. Τὸ σύνολον τῶν κρατικῶν δανείων αὐτὰ ἀνελήφθησαν ἀπὸ τοῦ 1793—1815 ἀνῆλθον εἰς 427 ἑκατομμύρια λιρῶν, ποσὸν τότε σημαντικώτατον, ὅπερ μετὰ τῶν θανμασίων ἐρευρέσεων ἀφιερῶθη πρὸς ἐπαύξῃσιν τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας καὶ πρὸς ὑπερπαραγωγὴν, ἵνα αὐτὴ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν ζήτησιν τῶν χωρῶν τῶν μὴ εὐφραδισῶν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ «ἡπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ» τοῦ Ναπολέοντος. Καὶ συνετελέσθη μὲν ὁ βρετανικὸς πόθος, ἀλλὰ τὰ μὲν προϊόντα διετήρησαν χαμηλωτάτας τιμὰς πρὸς εὐρεσιν καταναλώσεως,

αὐτὴ δὲ δὲν ἀντεπεκρίθη πρὸς τὴν διαρκῶς αὐξοῦσαν παραγωγὴν. Κλεισθείσης τέλος τῆς εἰρήνης καὶ ἀρθέντος τοῦ ἡπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ, ἀτυχῶς ἡ ἀγγλικὴ ὑπερπαραγωγὴ δὲν εὗρε κύκλον διαθέσιμου ἀγορᾶς ὡς ἀνεμένετο. Πλείστα ἐργοστάσια ἔκλεισαν· αἱ ἐργατικαὶ ἀνάγκαι ἐπῆύξθησαν· οἱ ἐπανελθόντες στρατιῶται καὶ ναυτικοὶ μάτην ἐζήτησαν ἐργασίαν, καὶ μυριάδες ἀέργων ἐκυλίωντο καθ' ὁδοῦς, προβαίνουσαι εἰς ἐκτρόπους σκηνὰς καὶ εἰς καταστροφὴν ἔτι τῶν ἐργοστασίων.

Ὡσαύτως καὶ μεθ' ἑτέροισι μεγάλου πολέμου ἐπῆλθον κρίσεις οὕτως ἢ τοῦ 1873—1874 ἐξαπλωθεῖσα καθ' ὅλην τὴν εὐρωπαϊκὴν ἡπειρὸν ἐπίσης ἢ τοῦ 1876—78 μετὰ τὸν πόλεμον τῆς Ρωσσίας ἐν Ἀνατολῇ, ὡς καὶ ἐν ἔτει 1854 κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, κλ.

Ἄλλ' ὅμως, τὸ μᾶλλον ὡς παράδοξον, καίτοι κοινότατον, θεωρούμενον γεγονός, ὅτι αἱ κρίσεις αὗται δὲν ἐκρήγνυνται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολέμων, οὔτε κἂν τὴν ἐπαύριον τῆς εἰρήνης, ἀλλ' ἀναβάλλονται εἰς τινα χρόνον βραδύτερον, καὶ ἀφ' οὗ αὐτὴ παγιωθῆ, οὐδόλως εἶνε δυσεξήγητον. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολέμων, οἱ λαοὶ ζῶσι κυρίως ἐκ τῶν ἀποθεμάτων αὐτῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ ξένων τοιούτων, ὡς λ. χ. ἐκ συνομολογουμένων ἐξωτερικῶν δανείων, καὶ ἐξαντλοῦσι πᾶσαν τὴν ἱμάδα τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, ὡς ἄσωτοι σπαταλῶντες καὶ μὴ ἐργαζόμενοι· αἱ ὑπάρχουσαι βιομηχανίαι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀδρανοῦσι, μεταστρεφόμεναι εἰς πολεμικὰς, ἢ δὲ παραγωγὴ οὐ μόνον ἐκ τούτου μειοῦται, ἀλλὰ καὶ σημαντικώτερον ἐκ τοῦ λόγου τῆς ἀπορροφήσεως τοῦ πληθυστέρου ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν τάξεων. Ἡ ἔξοδος τοῦ μεταλλικοῦ, μὴ ἀναπληρουμένη λόγῳ τῆς ἰσταμένης ἐφεξῆς παραγωγῆς, ἀναγκάζει τὴν προσφυγὴν εἰς ἐκδόσεις χαρτονομίσματος, οὐτινος ἢ προσωρινῆ ἐνέργεια θεωρεῖται ἀποτελοῦσα, οὕτως εἰπεῖν, ἐνθαρρυντικὴν τινα ἀνακούφισιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς πιστωτικῆς κινήσεως. Ἀλλ' ἐπερχομένης τῆς εἰρήνης, ἡ φάτα-μοργάνα διαλύεται ὡς ὁ ἀντικατοπτρισμός, καὶ ἡ ἀλήθεια ἄρχεται ἐπιβαλλομένη μεθ' ὅλων αὐτῆς τῶν τρομερῶν ἀποτελεσμάτων. Κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην ἀναλύεται πλέον ὁ ἰσολογισμός· ἀνευρίσκειται ὅτι δεῖν νὰ πληρωθῶσι τεράστιοι τόκοι σημαντικῶν δανείων, ὅτι ἀνάγκη νὰ δοθῆ ἔργασία εἰς τοὺς ἐπανερχομένους στρατιῶτας, ὅτι ἡ παραγωγὴ καὶ αἱ βιομηχανίαι εἰσὶν ἀνεπαρκεῖς ὅπως ἀντιμετωπίσωσι τὴν κατανάλωσιν· ὅτι τὸ ἀναχωρῆσαν μέταλλον δὲν ἀνακαλεῖται ἐφ' ὅσον τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον παρουσιάζει σοβαρὸν ἔλλειμμα, ὅτι τὰ ἀποθέματα τῶν ἐμπορευμάτων ἐξαντληθέντα, δεῖν νὰ ἀναπληρωθῶσι ταχέως, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐλλείπουνσι τὰ πρὸς ἀναπλήρωσιν αὐτῶν μέσα, ὅτι τὸ βεβαρημένον Κράτος, μάλιστα ἐὰν εἶνε πτωχόν, δὲν δύναται νὰ εὕρῃ εὐχερῶς νέας πιστώσεις πρὸς κάλυψιν τῶν ἐλλειμμάτων, μέχρις ἐνάρξεως νέας καὶ

ἐνδιατικῆς παραγωγικῆς ἐργασίας. Καὶ ἰδοὺ ὅθεν, ὅτι ἀποκαταστάσης τῆς εἰρήνης, ἡ κρίσις ἐκρήγνυται ἀγρία, διερχομένη τὰ διάφορα στάδια τῆς ἐξελίξεώς της.

Καὶ παριστάμεθα ὁμοίως σήμερον πρὸ ἀναπτύξεως τῆς τρομερωτέρας τοιαύτης κρίσεως, φυσικῆς μὲν ἀλλ' ἀξιοθρηνήτου συνεπειᾶς τοῦ καταστρεπτικωτέρου τῶν πολέμων, ἐξ ὧν εἶδε μέχρι σήμερον ὁ κόσμος! Ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἡπειρος, συμμετασχούσα ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἀνηκόντων αὐτῇ Κρατῶν, πάσχει σήμερον, ἀσφαλῶς, εὐρηται πρὸ τοῦ χείλους μιᾶς χρεωκοπίας γενικῆς. Οὕτω, τὰ δημόσια χρέη τῶν μεγαλειτέρων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ἐξικονῶνται εἰς ποσὰ τρομακτικά. Ἀ. χ., τὸ τῆς Ἀγγλίας ὅπερ προπολεμικῶς δὲν ὑπερέβαινε τὰ τρία δισεκατομμύρια δολλαρίων, ἀνέρχεται σήμερον εἰς 40 ὡς ἔγγιστα δισεκατομμύρια δολλάρια, τὸ τῆς Γερμανίας ἀνέρχεται εἰς 60 δισεκατομμύρια δολλάρια, τὸ τῆς Ἰταλίας εἰς 15 δισεκατομμύρια δολλάρια, ἡ Γαλλία βαρύνεται διὰ 40 δισεκατομμυρίων δολλαρίων, λόγῳ ὅμως ἀφ' ἑνὸς τοῦ ὀλίγου πληθυσμοῦ της, καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ ἐθνικοῦ της πλούτου, ὑπολογισθέντος ἐν ἔτει 1914 εἰς ἐξήκοντα δισεκατομμύρια δολλάρια, μὲ ἐτησίαν πρόσδοτον ὀλιγωτέραν τῶν 8 δισεκατομμυρίων δολλαρίων, διατελεῖ ἔνεκα τῶν λόγων τούτων ὑπὸ ἐλαχθεστάτας συνθήκας, ἐν ᾧ ἀντιθέτως ἡ Ἀγγλία ἡ ἀναφερομένη μὲ δημόσιον χρέος ἴσον πρὸς τὴν Γαλλίαν, εὐρηται ὑπὸ πολὺ κρείττονας συνθήκας, ἐφ' ὅσον ὁ μὲν ἐθνικὸς της πλοῦτος ὑπολογίζεται εἰς 120 δισεκατομμύρια δολλάρια, τὸ δὲ ἐτήσιον εἰσόδημά του εἰς τεσσαράκοντα καὶ πέντε δισεκατ. δολλάρια.

Ἴδου πρὸ τίνος οικονομικοῦ βαραύθρου εὐρηται ἡ Εὐρώπη ἐν ταῖς κυριωτέραις αὐτῆς χώραις. Ἡ καταστροφή δὲ εἶνε ἀσυγκρίτως μείζων, ἐὰν ὑπολογισθῇ ἡ θέσις τῆς Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν χωρῶν μετασχουσῶν ἢ μὴ τοῦ πολέμου, ὅστις ἔσπειρε τὸν γενικὸν ὄλεθρον τῆς εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου, ὡς καὶ ἑτέρων αἰτινες διατηροῦσι σήμερον ἄνδρας ὑπὸ τὰ ὄπλα.

Ἄλλ' εἶνε σοβαρώτατον τὸ ἔργον τοῦ ἀνατόμου, ὅστις σήμερον καλεῖται νὰ ἀνατάμη λεπτεπιλέπτως τὴν κατάστασιν, καὶ νὰ διαγνώσῃ τὸ σύνολον τῶν αἰτίων τῆς νόσου, ἀποφαινόμενος εἴτε ὅτι εἶνε ἀνάγκη ἀμέσου ἐγχειρήσεως, ἢ ὅτι ἡ ἴασις δύναται νὰ ἐπέλθῃ διὰ τακτικῆς θεραπευτικῆς μεθόδου. Ἐπὶ τούτων ὅμως, οἱ ὁπαδοὶ τῆς ἀρχαίας θεωρίας περὶ κρίσεων, περὶ ἧς ἐλέχθη, διερευνῶντες οὐχὶ τὸ σύνολον τῆς παθολογικῆς καταστάσεως, τοῦ κοινωνικοῦ καὶ οικονομικοῦ ὄργανισμοῦ, ἀλλὰ τμήματος μόνον αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὸν Böhm-Bawerk, ἐρασιτεχνικῶς ἐνεργοῦντες, βλέπουσι τὸ αἷτιον τῆς νόσου ἥτις μαστίζει τὴν εὐρωπαϊκὴν ἡπειρον, εἰς τὴν ἀπλὴν ὑπερδιόγκωσιν τῶν χαρτονομισμα-

τικῶν ἐκδόσεων τῶν διαφόρων χωρῶν. Ἀμελοῦσιν ὅμως νὰ ἐξετάσωσιν ὅτι καὶ χώραι τῆς εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου, οὐ μόνον μὴ πιεζόμεναι ὑπὸ χαρτονομισματικῆς πληθώρας, ἀλλ' ὅλως τὸναντίον εὐτυχοῦσαι νὰ ἔχωσιν ἀρτίαν κυκλοφορίαν, καὶ νόμισμα καθ' ὅλου ὑγιές, πάσχουσιν ὡσαύτως δεινὴν κρίσιν. Ἐπιζητοῦσι δηλονότι, οἱ οὕτω κρίνοντες νὰ χαρακτηρίσωσιν αὐτὴν ὡς νομισματικὴν ἢ πιστωτικὴν, χωρὶς νὰ ἐμβαθύνωσιν εἰς τὰ αἷτια τὰ ἀληθῆ, τοὺς γνησίους συντελεστὰς οἵτινες ἐδημιούργησαν καὶ ἐκείνας. Οὕτω πως ἀδιαφοροῦσι διὰ τὸν συντελεστὴν τῆς δημοσίας οἰκονομίας· δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ «ἰσοζύγιον τῶν διεθνῶν χρεαπατηήσεων», τὸ καλούμενόν οικονομικόν, δὲν λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψει τοὺς συντελεστὰς τῆς ἐμπορικῆς πλάστιγγος καὶ τῆς ἐθνικῆς παραγωγικῆς ἐργασίας, καὶ ἀποφαίνονται ἀποφθεγματικῶς ὅτι δι' οἴαυθ' ἄποτε ἐγχειρήσεως ἀποκοπτοῦσης καὶ ριπτοῦσης ὡς ἄχρηστον χαρτίον τὸ πλεονάζον χαρτονομίσμα, ἢ ἴασις εὐθέως ἐπέρχεται.

Ἄλλ' ἄρα γε ἡ οὕτωσιν χαρακτηριζομένη ὑπερδιόγκωσις τῶν χαρτονομισματικῶν ἐκδόσεων εἶνε κρίσις, ἢ εἶνε ἀπλῶς ἓκ τῶν συμπτωμάτων αὐτῆς; Τοῦτο εἶνε τὸ προέχον πρόβλημα καὶ τοῦτο δέον νὰ ἐξετασθῇ πρὸς πηδαλιούγησιν.

Ἀληθῶς, μία οικονομικὴ κρίσις, εἶνε νόσος· αὕτη δὲ παρουσιάζει συμπτώματα, ὡς καὶ ἐν τῇ ἱατρικῇ· τὰ συμπτώματα ὅμως τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς νόσου, καὶ δίδοντα τὴν διάγνωσιν της, δὲν ἀποτελοῦσι αὐτὴν ταύτην· δὲν εἶνε αἷτια, ἀλλ' ἀποτελέσματα. Καὶ δὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τὰ πρὸ ἡμῶν ἐμφανιζόμενα σοβαρώτερα ἓκ τῶν συμπτωμάτων εἶνε α'.) Γενικὴ ὑπερτίμησις τοῦ βίου ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ ἡπείρῳ. β'.) Ἐπαύσησις τῆς ἀνεργείας· γ'.) Ἐλλειψις μετάλλου καὶ ἀναπλήρωσις του διὰ χαρτονομίσματος καὶ δ'.) ἀναλογικὴ ἔκπτωσις τῶν ἐπιχωρίων συναλλαγμάτων ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ὑγιές καὶ ὁμαλὸν συναλλάγμα.

Ἐὰν κατορθωθῇ συνεπῶς νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα συμπτώματα καὶ ἕτερα δευτερεύοντα, ὀφείλονται εἰς τὸ γεγονός τῶν πληθωρικῶν ἐκδόσεων, ἀσφαλῶς τότε θὰ ἔδει νὰ ἀποδεχθῶμεν ὅτι ἡ κρίσις εἶνε νομισματικὴ ἢ πιστωτικὴ.

Ἐξεταστέον ὅθεν πρῶτον· ἡ ὑπερτίμησις εἶνε προῖον τῆς ἐπενεργείας τῆς ποσότητος τοῦ χαρτονομίσματος ἢ ὑπέκειν ὑφ' ἑτέρους νόμους γενικωτέρους;

Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἀνεκινήθη ἀπὸ τοῦ τέλους ἰδία τῆς 15ης ἑκατονταετηρίδος, ὅποτε συνεκροτήθη ἡ πρώτη μάχη μεταξὺ τῶν ἐρνεστινικῶν καὶ ἀλβερτινικῶν, τούτων μὲν δεχομένων ὅτι ἡ νομισματικὴ χειροτέρευσις ἀνυψοῖ τὰς τιμὰς ἐν γένει, συνεπαγομένη αὐξῆσιν τῆς ποσότητος τοῦ κυκλοφοροῦντος χρήματος, τῶν δὲ ἐρνεστινικῶν διερμηνεύοντων τὸ ζήτημα μᾶλλον ἀπὸ ἐμποροκρατικῆς ἀπόψεως, καὶ διδα-

σκότων ότι ή χειροτέρευσις τής αξίας του νομίσματος συνεπάγεται την παρακόλυσιν τής εξαγωγής του, αντιστοίχως δὲ καὶ τὸν περιορισμὸν τής εισαγωγής ἐμπορευμάτων. Πρὸς μεταγενεστέρας παραπλήσιας ἐρεῦνας ἐστράφησαν οἱ Davanzatti, Scaruffi καὶ Malestroit, καθ' ὧν πάντων ἀντιπεξήληθεν ὁ Johannus Bodinus, καυχόμενος ὅτι πρῶτος αὐτὸς μετέστρεψε τὴν προσοχὴν πρὸς τὴν γνησίαν ἐπενέργειαν ἣν ἀσκαί ἢ ὑπεραφθονία τοῦ χρήματος ἐπὶ τῶν τιμῶν, ἣν καὶ ἐχαρακτήρισεν ὡς τὸ κύριον καὶ γενεσιουργὸν αἴτιον πάσης ὑπερτιμῆσεως.

Τὸ θέμα ἐξακολουθεῖ σφοδρῶς συζητούμενον, ὁπότε κατὰ τὴν 17ην ἑκατονταετηρίδα ἐπέρχεται ἡ θεωρία τής ἰσοζυγίσεως τοῦ Th. Mun, διδάσκοντος ὅτι τὸ νόμισμα ἀποκερδαίνεται διὰ τής ἐμπορικῆς πλάστιγγος, ἣν ὁμως ἀτελέστατα διερμηνεύει. Νέα ὁμως στοιχεῖα παρεισάγονται ἐν τῇ ἐξερευνήσει τοῦ προβλήματος διὰ τοῦ φιλοσόφου Locke καὶ τοῦ David Hume, τοῦ μὲν πρώτου παρεμβάλλοντος εἰς τὴν ποσοτικὴν ἐπίδρασιν τὴν «ταχύτητα τής κυκλοφορίας», τοῦ δὲ δευτέρου τὸ στοιχεῖον τής «κυκλοφορικῆς χρείας» ἣν ὁ πρῶτος ἐντελῶς παρεῖδε. Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Hume, ἐν πάσῃ χώρα ὑφίσταται φυσικὴ σχέση τής κυκλοφορούσης ποσότητος πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὰ ἐμπορεύματα, ὡσαύτως δὲ καὶ φυσικὴ μεταξὺ τῶν ἀναλογία. Τοιοῦτοτρόπως δὲ κατ' αὐτόν, προέχει ἡ λόγῳ ὑπερπληρώσεως ἢ ἐνδείας νομίσματος διαμόρφωσις τής αξίας τής κυκλοφορούσης ἐν χώρα νιν ποσότητος, καὶ ἀποτελεῖ ἡ τοιαύτη κίνησις τὸ πρῶτον γεγονὸς κατὰ λόγον τής ἀνάγκης ἣν παρουσιάζει ἡ κυκλοφοροῦσα ποσότης, παρεπόμενον δὲ ταύτῃ καὶ ὅλως δευτερεῖον γεγονὸς ἀκολουθεῖ, διὰ τής ἐντεῦθεν διαμορφώσεως τής εὐμενοῦς ἢ δυσμενοῦς ἐμπορικῆς πλάστιγγος, ἀντιθέτως δηλονότι πρὸς τὴν θεωρίαν τής ἰσοζυγίσεως τοῦ Th. Mun, καθ' ἣν καίτοι ἡ ποσότης ἀποφασίζει περὶ τής αξίας τοῦ νομίσματος, αὕτη ἐν τούτοις ἤρτηται ἐκ τής διαμορφώσεως τής ἐμπορικῆς πλάστιγγος ἀποτελούσης τὸ πρῶτον γεγονός.

Ἄλλ' ὁμως μέχρι τοῦ σημείου τούτου ἡ ποσοτικὴ θεωρία ἐξητάετο ὑπὸ τῶν μνησθέντων καὶ ἄλλων συγγραφέων, ἀσχέτως ὅλως πρὸς τὴν δύναμιν τής πιστώσεως, ταύτην δὲ ἐπεδίωξαν ἀρχικῶς μὲν ἄλλ' ἀφηρημένως οἱ Steuart καὶ A. Smith, ἰδίως δὲ ἤρξατο ἀνακινουμένη ἀπὸ τής 27ης Φεβρουαρίου 1797, ἀφ' ἣς ἡ Τράπεζα τής Ἀγγλίας ἀνέστειλε τὴν ἐξαργύρωσιν τῶν τραπεζικῶν αὐτῆς γραμματίων. Τὴν δημοσίαν προσοχὴν ἤρξατο νὰ ἐλκύῃ ἡ ὑψωσις τῶν τιμῶν, τοῦ ζητήματος δὲ πρῶτος ἡσχολήθη ἐμβριθέστερον ὁ σοφὸς οἰκονομολόγος David Ricardo, ὅστις ἐν τῇ πρώτῃ συγγραφῇ τοῦ ἐπὶ τής ὑπερτιμῆσεως ἐν ἔτει 1810, ὡς καὶ ἐν ἐπιβοηθητικῇ δημοσιευθείσῃ ἐν ἔτει 1811, εἰς ἀπάντησιν ἐναντιώσεως ἀπευθυνθείσης ὑπὸ τοῦ Bosanquet, δογματίζει γενι-

κῶς καὶ ἀπολύτως ὅτι προκειμένου περὶ ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας τραπεζικῶν γραμματίων, τὴν κίνησιν τῶν τιμῶν ἰθύνει ἡ κυκλοφοροῦσα ποσότης, ἢ «currency», ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δὲ τής δόξης ταύτης ἐθεσμοθετήθη ὁ γνωστὸς τοῦ Ροβέρτου Πήλ νόμος, δι' οὗ ἐπετεύχθη ἀναδιοργάνωσις τής Τράπεζης Ἀγγλίας.

Ἐπὶ τῶν ἐκδοχῶν τούτων, ἐξηκολούθησαν ἐρειδόμενοι αἱ κατόπιν ἐρμηνεῖαι, ὁπότε ἐνεφανίσθη ἐπὶ τοῦ πεδίου ὁ Tooke, ὅστις ἐπικαλούμενος τὴν ἀρχὴν ἣν ἀορίστως πῶς ἐθεμελίωσεν ὁ Steuart, προσπαθῆσας νὰ ἐπιδείξῃ σχετικὴν στασιμότητα τής αξίας τοῦ χρήματος καὶ ἰδίαν ὅλως κίνησιν ἐν τῇ διαμορφώσει τῶν τιμῶν τῶν ἀντικειμένων, ἐκ συντελεστῶν κυρίως ἐκ μέρους αὐτῶν ἐπιδρώντων, ἀποδεικνύει ἐφεξῆς διὰ στατιστικῶν γεγονότων ὅτι ἡ διαμόρφωσις τῶν τιμῶν πρωτίστως ὀφείλεται εἰς λόγους ἀντικειμενικούς, εἰς συντελεστὰς ἀπορροφίας ἐκ τῶν πραγμάτων, κατὰ δευτερεύοντα δὲ λόγον εἰς συντελεστὰς προερχομένους ἐκ τής ἐσωτερικῆς αξίας τοῦ χρήματος. Οὗτος ἐπίσης εἶνε ὁ ἀντιπρόσωπος τής ἀντιθέτου ἀρχῆς τής currency, καλουμένης δὲ «Banking» = τραπεζικῆς, δι' ἣς μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ νομίσματος, ἀφ' ἑτέρου, παρεμβάλλονται τὰ τραπεζικὰ ἀποθέματα, μέσῳ τῶν ὁποίων ἑυστοποιεῖται ἢ ἀπορροφᾶται τὸ πλεονάζον τής κυκλοφορίας.

Καὶ ἐφεξῆς, τὸ πρόβλημα τῶν τιμῶν, σενεζητεῖτο ὑπὸ τὸ πρῶτον τής ἐξελίξεως τῶν δύο ἀντιθέτων θεωριῶν τοῦ Ricardo ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Tooke ἀφ' ἑτέρου.

Ἀληθῶς, τὴν σήμερον πλέον, οὐδεὶς βεβαίως ἀρνεῖται τὴν ἐπίδρασιν τής κυκλοφορικῆς ποσότητος ἐπὶ τῶν τιμῶν, ἀλλ' αἱ γῶμαι καὶ ἐρμηνεῖαι τῶν νεωτέρων, ἐστηρίχθησαν ἰδίᾳ ἐπὶ τής τροποποιημένης ποσοτικῆς θεωρίας τῶν Tooke καὶ Newmarch, στατιστικῶς καὶ κατὰ χρονικὰς περιόδους καταδειξάντων ὅτι οὐχὶ ἀπλῆ ποσότης καὶ καθ' ἑαυτὴν, ἀλλ' ἡ μέσῳ καὶ συνετεία ταύτης αὔξεσις ἢ μείωσις τῶν προσφερομένων καὶ ζητουμένων ἀντικειμένων, συνεπάγεται ἀναλόγως τῶν τιμῶν αὐξομώσεσις. Ἐχομεν ὅθεν σήμερον, διαμόρφωσιν ποσοτικῆς θεωρίας πολυσυνθέτου, διακανονιζομένης ἐνθεν μὲν ἐκ συντελεστῶν ἐπιδρώντων ἐκ μέρους τής παραγωγῆς καὶ τῶν ἀντικειμένων, ἐκείθεν δ' ἐκ συντελεστῶν τοῦ νομίσματος.

Ἄλλ' οἱ μὲν πρῶτοι συντελεσταί, οἱ ἐκ μέρους τῶν ἀντικειμένων, ἐπηρεάζονται ὑπὸ προσθέτων στοιχείων, δηλονότι τής αὔξεσεως ἢ μειώσεως τῶν ἐργαζομένων βραχιόνων, τής ὑψώσεως ἢ ἐκπτώσεως τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν, καὶ τής ἐπαυξήσεως ἢ ἐλαττώσεως τής εισαγωγῆς καὶ εξαγωγῆς ἐμπορευμάτων· οἱ δὲ συντελεσταί ἐκ μέρους τοῦ νομίσματος, ἐπηρεάζονται ὑφ' ἑτέρων προσθέτων ἐπίσης στοιχείων, δηλο-